

Utbildningsbok för ST-läkare i Oto-rhino-laryngologi, huvud- och halskirurgi

Innehållsförteckning

UTBILDNINGSBOK FÖR ST-LÄKARE I OTO-RHINO-LARYNGOLOGI, HUVUD- OCH HALSKIRURGI	1
FÖRORD	2
UTBILDNINGSTRUKTUR	2
<i>ST-kontrakt</i>	2
<i>Utbildningsplan</i>	2
<i>Övergripande rekommendation om tidslängd på de olika placeringarna</i>	3
<i>Extern sidotjänstgöring</i>	4
<i>Övrig utbildning</i>	4
<i>Vetenskapligt arbete och tankesätt</i>	4
<i>Verksamhetsbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete</i>	4
HANLLEDNING	5
<i>Handledning - Utvärdering</i>	5
ÅTERKOPPLING	5
ANSVAR	6
<i>ST-läkarens ansvar</i>	6
<i>ST-handledarens ansvar (övergripande handledare/huvudhandledare)</i>	6
<i>Kliniska handledarens ansvar (aktuell handledare under en avdelnings/mottagningsplacering)</i>	6
<i>Ansvar för handledare i kvalitets- och förbättringsarbete</i>	6
<i>ST-studierektorns övergripande ansvar</i>	7
ÅTGÄRDER OM ST-LÄKAREN BEFARAS INTE UPPNÅ MÅLEN	7
KURSER.....	7
SPECIALISTTENTAMEN.....	8
BLANKETTER	8
INFORMATION.....	9

Förord

Denna skrift är sammanställd av Svensk förening för Otorhinolaryngologi, Huvud- och Halskirurgis styrelse i samarbete med ST-studierektorerna för ÖNH/huvud- och halskirurgi i Sverige. Målsättningen är att här redovisa de kunskaper och färdigheter som utgör nationella rekommendationer avseende minimikrav för att uppnå specialistkompetens.

Utbildningsboken är avsedd för basspecialiteten Öron-näsa-hals och är avsedd som en hjälp att utforma den individuella ST utbildningen. Till skillnad från Författningssamling SOSFS 2008:17 (Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkarnas specialiseringstjänstgöring) är denna utbildningsbok inte juridiskt bindande.

Öron-näsa-hals är en basspecialitet med två grenspecialiteter; Audiologi och Foniatri.

Utbildningen i basspecialiteten omfattar cirka fem år. För att sedan uppnå specialistkompetens i någon av grenspecialiteterna, om det är aktuellt, tillkommer ytterligare cirka 2 år. Delar av utbildningen kan förläggas inom grenspecialiteten.

Utbildningsboken skall revideras var tredje år och skall finnas tillgänglig på ORL-forum (www.orlforum.se).

Utbildningsstruktur

ST-kontrakt

ST-kontrakt är en avsiktsförklaring mellan ST-läkaren och verksamhetschefen i samförstånd med ST-handledaren. ST-kontraktet reglerar huvuddragen i ST-läkarens utbildning. Lön ska inte regleras i ST-kontraktet. Ett exempel på ST-kontrakt finns från SYLF som bilaga. ST kontraktet är inte juridiskt bindande.

Utbildningsplan

Utbildningsplanen är en skriftlig planering för ST-utbildningen fram tills dess att specialistkompetens uppnås där alla placeringar inklusive sidutbildningar ska framgå liksom när under utbildningen de är inplanerade. Den individuella utbildningsplanen skrivs i samråd mellan ST-läkaren, handledaren och schemaläggaren och bör diskuteras minst en gång per år och vid behov revideras.

Den individuella utbildningsplanen bör generellt sett utformas så att längden på de kliniska placeringarna är anpassade till Socialstyrelsens delmål samt loggbokens direktiv. Övergripande rekommendationer angående tjänstgöringstid vid vissa kliniska placeringar ges nedan. Under den första delen av utbildningen bör tonvikten läggas på tjänstgöring inom allmän öron-näsa-hals inklusive akuta tillstånd. För denna tjänstgöring är det lämpligt med klinisk placering på en enhet där basal ÖNH bedrivs såväl inom mottagningsverksamhet som inom operativ verksamhet.

För vissa andra delmål (t.ex. audiologi och tumörkirurgi) är det lämpligt med en klinisk placering på en specialiserad enhet. Om de kliniska och praktiska målen inte kan tillgodoses vid det sjukhus där ST-läkaren har sin tjänst, bör del av tjänstgöringen förläggas till annat sjukhus/enhet.

Övergripande rekommendation om tidslängd på de olika placeringarna

Allmän ÖNH: 46 månader

Huvuddelen av placeringen skall ske på specialiserad ÖNH-enhet med 24/7 jourverksamhet och tillgång till slutenvård.

Undantag kan göras och placering ske vid mindre enhet men skall begränsas till maximalt ett års tid.

För att tillgodose basal diagnostisk samt kirurgisk ÖNH* skall utbildande enhet erbjuda detta i den dagliga verksamheten. Där detta saknas (exempelvis vid kliniker med högspecialiserad ÖNH) bör därför placering ske vid annan klinik som erbjuder detta, i ungefär ett års tid.

Handledning av specialistläkare inom ÖNH skall alltid finnas tillgänglig på plats under hela utbildningsplaceringen inom allmän ÖNH.

*Första linjens specialistbedömning. Kirurgi: t.ex. tonsilloperation, adenoidektomi, rör samt septumplastik.

Audiologi: 3 månader

Foniatri: 2 månader

Extern sidotjänstgöring: 9 månader (var god se nedan)

Totalt minimum: 60 månader

Extern sidotjänstgöring

Utbildningen bör också omfatta några av följande angränsande specialiteter och enheter i form av randningar och/eller auskultationer:

- Anestesi och intensivvård
- Annan kirurgisk specialitet t. ex. plastikkirurgi, endokrinkirurgi, allmänkirurgi)
- Skopi-enheter
- Ev. andra enheter utifrån målbeskrivningen

En riktad målbeskrivning (lägsta kravnivå) för varje extern placering skall finnas (se bilaga).

Övrig utbildning

Utbildningen kompletteras med teoretiska studier och kurser. ST-läkaren bör delta i primärjour och beredas möjlighet till schemalagda självstudier motsvarande 1-2 timmar i veckan.

Vetenskapligt arbete och tankesätt

Under utbildningstiden är det angeläget att ett vetenskapligt tänkesätt tillämpas. Om ST-läkaren inte skrivit ett vetenskapligt arbete om minst 30 högskolepoäng under grundutbildningen ska ett individuellt, skriftligt vetenskapligt arbete genomföras.

Disputerad ST-läkare kan i enlighet med Socialstyrelsens riktlinjer (SOSFS 2008:17 kap 6 § 1) tillgodoräkna sig 6 månader på sin specialiseringstjänstgöring om Socialstyrelsens målbeskrivning i övrigt är uppfylld.

Verksamhetsbaserat förbättrings- och kvalitetsarbete

ST-läkaren skall under utbildningstiden lära sig metoder för förbättringsarbete och delta i förbättrings- och kvalitetsarbete i samverkan med övriga personalgrupper. Rekommenderad tid för förbättrings- och kvalitetsarbete är för närvarande 2 veckor. Om ST-läkaren inte skriver ett vetenskapligt arbete kan detta arbete istället förlängas.

Alla färdiga projekt skall skickas in som abstracts till ORL-forum (info@orlforum.se) och till Svensk ÖNH-tidskrift samt presenteras på ÖNH-dagarna.

Handledning

Handledning - Utvärdering

Huvudhandledaren ska ha specialistkompetens inom Öron-näsa-hals samt ha genomgått godkänd handledarutbildning. Alla ST-handledarna på en klinik bör träffas 1–2 gånger per termin för att utbyta erfarenheter och samordna utbildningsinsatser.

ST-utbildningen skall följas upp och utvärderas med regelbundna schemalagda handledarsamtal mellan handledare och ST-läkare. En föreslagen checklista för vad som skall diskuteras vid handledarsamtalet finns som bilaga. Under handledarsamtalet bör tydliga mål sättas upp och samtalen skall dokumenteras skriftligt.

ST-läkaren skall, förutom sin övergripande ST-handledare, få en definierad klinisk handledare för varje tjänstgöringsavsnitt.

Återkoppling

Under hela utbildningen är det viktigt med kontinuerlig återkoppling för de olika utbildningsmomenten. När en klinisk placering avslutas ska ST-läkaren och den kliniska handledaren ha ett avslutningssamtal som ska innefatta en bedömning av ST-läkaren och en utvärdering av placeringen. ST-läkaren skall också återkoppla till den kliniska handledaren om den aktuella placeringen. Den kliniska handledaren rapporterar till ST-handledaren. Kopia på ST-läkarens utvärdering av placeringen ges även till ST-studierektorn för kännedom (se bilaga).

Ansvar

ST-läkarens ansvar

Att tillsammans med ST-handledaren, med stöd av studierektorn, planera utbildningen samt övervaka att den sker enligt målbeskrivningen. Att kontinuerligt och skriftligen dokumentera sina uppnådda delmål.

ST-handledarens ansvar (övergripande handledare/huvudhandledare)

Att tillsammans med ST-läkaren, med stöd av studierektorn, planera utbildningen samt övervaka att den sker enligt målbeskrivningen.

Att med stöd av regelbundna handledarsamtal och insamlad information från kliniska handledare bedöma ST-läkarens kompetensutveckling och intyga uppnådd kompetens inför specialistansökan.

Kliniska handledarens ansvar (aktuell handledare under en avdelnings/mottagningsplacering)

Att ge handledning och genomföra en bedömning av ST-läkarens kompetensnivå (underskrift av checklistor och återkopplingsinstrument och rapport till ST-handledaren) inom det aktuella tjänstgöringsavsnittet.

Ansvar för handledare i kvalitets- och förbättringsarbete

Att stödja och vägleda ST-läkarens kompetensutveckling i verksamhetsbaserat kvalitetsarbete samt bedöma och ge återkoppling avseende ST-läkarens kompetensutveckling på detta område.

Att intyga godkänt kvalitetsarbete på för detta delmål särskild blankett från Socialstyrelsen.

ST-studierektorns övergripande ansvar

Att stödja verksamhetschef, ST-läkare och ST-handledare när det gäller planering av ST-tjänstgöringen inklusive kurser och sidutbildningar

Att verka för att ST-handledare har relevant kompetens samt att det finns kliniska handledare inom alla tjänstgöringsavsnitt.

Verksamhetschefens ansvar

Att en huvudhandledare utses till ST-läkaren.

Att ST-kontrakt upprättas i samband med att ST-tjänst påbörjas.

Att intern och extern granskning av ST genomförs i enlighet med Socialstyrelsens riktlinjer av företrädare för specialiteten.

Att verksamheten är tillräckligt allsidig för att målbeskrivningens krav ska kunna uppfyllas.

Verksamhetschefen är den som har det övergripande ansvaret för ST-utbildningen.

Åtgärder om ST-läkaren befaras inte uppnå målen

Tät dialog mellan olika personer inblandade i ST-läkarens utbildning är viktig för att tidigt upptäcka att det är risk att målen inte kommer att uppfyllas. Möte bör då snarast ske mellan ST-läkare, handledare och ST-studierektor/ST-chef. En åtgärdsplan skall upprättas med syfte att hjälpa ST-läkaren att uppnå målen. Om det är uppenbart att ST-läkaren inte kommer att uppnå målen trots att en åtgärdsplan har upprättats, får ärendet gå vidare till verksamhetschef.

Kurser

Krav på kurs finns på de flesta av Socialstyrelsens delmål (delmål 1 - 12 samt 16 - 18). Kurs definieras som en lärarledd utbildning med en fastställd plan. Under utbildningen bör ST-läkaren beredas möjlighet att delta i 4-5 nationella ST-kurser.

Specialisttentamen

Mot slutet av ST-tjänstgöringen skall ST-läkaren genomföra specialisttentamen som anordnas årligen. ST-läkaren rekommenderas att från hemkliniken få 2 veckors betald inläsningstid för att kunna förbereda sig för specialisttentamen.

Det finns även en årlig europeisk specialistskrivning bestående av en muntlig och en skriftlig del (se <http://www.ebeorl-hns.org>). Godkänd examen ger ett intyg på att man är "Fellow of European Board of ORL-HNS (FEBORL-HNS)". Denna examen rekommenderas och kan då ersätta den svenska specialistexamen.

Blanketter

Samtliga blanketter som anges nedan finns för nedladdning via Otolitens hemsida. Olika lärandemetoder skall dokumenteras med intyg SoSB 45002, SoSB 45003, SoSB 45004, SoSB 45005 och SoSB 45006 enligt nedan

- kliniska tjänstgöringar
- auskultationer – endast när lärandemetoden är angiven i målbeskrivningen som alternativ till klinisk tjänstgöring
- kurser
- skriftliga individuella arbeten enligt vetenskapliga principer
- kvalitets- och utvecklingsarbeten

Alternativt gå in i länkarna nedan:

- För SOSFS 2008:17 inklusive senaste ändringar i föreskriften: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2012/2012-6-36>, samt
- för SOSFS 2015:8 <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-3-1>.

Efter genomgången ST-utbildning skall ansökan om specialistkompetens göras hos socialstyrelsen på blankett SoSB 45000.

Verksamhetschefen, eller den läkare med avsedd specialistkompetens till vilken verksamhetschefen har gett uppdraget, och handledaren ska utfärda ett intyg på blanketten SoSB 45001 som visar att ST-läkaren har:

- tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som anges i den fastställda målbeskrivningen

- fullgjort minst fem års tjänstgöring under handledning. Observera att eventuell utlandstjänstgöring skall ha varit relevant för uppfyllelse av mål eller delmål i målbeskrivningen och ha skett under handledning.

Intyget ska bifogas ansökan till Socialstyrelsen.

Information

ORL forum (ÖNH-föreningens hemsida): Utbildningsbok och bilagor finns under Utbildning/ST Utbildning.

Medlemskap i underläkarföreningen Otoliten rekommenderas. Information finns på ORL forum (www.orlforum.se). Kontakt: otoliten@gmail.com